

WATERMANAGEMENT

De reputatie van Nederland als waterkundige grootheid is in het buitenland onverminderd sterk. Maar klopt dit beeld met de werkelijkheid? Marnix de Vriend, adviseur watermanagement, pleit voor eerlijke communicatie over de tekortkomingen van ons eigen

Marnix de Vriend maakt kanttekeningen bij goede naam van Nederland

Nederland profiteert van

Door Loes Elshof

“Onze internationale reputatie is vaak terecht goed, maar soms ook beter dan we verdienen. Zelfgenoegzaamheid verblindt”, meent consultant Marnix de Vriend van Aquae en Aqua-consult bv. “We komen altijd snel met typisch ‘Nederlandse’ oplossingen. Soms ouderwets of zelfs achterhaald. Dijken bouwen en inpolderen is niet altijd de enige manier. De keerzijde – toenemende risico’s door faalkansen van keringen en bodemdaling worden niet altijd onderkend. Soms vergroten deze oplossingen op termijn juist de risico’s. Veelal is te weinig aandacht voor structurele en een meer duurzame klimaatadaptatie.”

De Vriend is naast adviseur watermanagement en klimaatadaptatie ook excursieleider. Hij leidt in Nederland en Engeland watermanagers rond uit Azië, Afrika en Europa. “Ik laat - vaak samen met de provincie Zeeland- onze successen en waterstaatkundige hoogstandjes zien, maar ook de bijbehorende problemen zoals bodemdaling, waterdoorlatende dijken, verzilting, eutrofiëring van het Volkerak-Zoommeer, zuurstofloosheid in de Grevelingen, erosie in de Westerschelde en ‘zandhonger’ in de Oosterschelde. Ik wijs de bezoekers op het nieuwe systeemdenken, Ruimte voor de Rivier en de strategische benadering van het

deltaprogramma. Het lukt dan toch om op eerlijke wijze vertrouwen in onze kundigheid over te brengen.”

Geen kortetermijnoplossing

De Vriend: “Je moet vertellen dat dijkversterking soms onontkoombaar is, maar ook dat inpoldering vaak zorgt voor inklinking en bodemdaling.” Die is in Nederland al eeuwen aan de gang sinds het begin van de grootschalige dijkaanleg. “Er is zoutindringing. En als het water niet meer over dijk of duin gaat, komt het er onder door. Op Java daalt de bodem door geologische processen en grondwateronttrekking in de stad. Bescherm je de kust door dijken te bouwen en Jakarta Bay in te polderen, dan versnel je de bodemdaling. Vaak zijn voor de hand liggende technische oplossingen op termijn weinig duurzaam. Pas dus op dat de problemen door kortetermijnrepen op de langere termijn niet verergeren.”

Geen overstromingen meer

De Vriend is nauw betrokken bij Ruimte voor de Rivier en gelooft heilig in het ‘meebewegen met de rivieren’, zo ook op Java. Daarbij hoort ook een andere drinkwaterwinning (vanuit de rivieren) die de grondwateronttrekking stopt.

‘overschatte’ reputatie

“Je moet leren leven met het water. Sinds 1953 heeft Nederland geen echte overstromingen meer gehad. Wij weten niet meer hoe we met een teveel aan water moeten leven. Als er een plens water op een camping valt, bellen we Den Haag.”

Andere landen hebben die kennis vaak nog wel: “België, Duitsland en Engeland weten wat het is te leven met een teveel en een tekort aan water. Soms gaat het mis, zoals onlangs in Somerset, maar tegelijkertijd zie je veel creativiteit loskomen. Engeland is verder dan wij met ‘floating and amphibious housing’ en met verzekeraar houden van overstromings schade. Ze hebben allerlei hulpmiddelen om het water te stoppen in de naaste omgeving of om het water slim en snel uit gebouwen te verwijderen. Ook Duitsland heeft prachtige ruimtelijke maatregelen getroffen, zoals samen met zijn buurlanden langs de rivieren de Elbe en de Lahn.”

Eind januari, op een door hem georganiseerde conferentie over klimaatadaptatie langs de rivieren, hoorde De Vriend het voorstel uit Keulen om overtollig water uit de Rijn op te vangen en via oude open bruinkoolmijnen naar de Maas af te voeren. “Ook van de veelal kleinschalige oplossingen in andere landen kunnen we nog

veel leren. Die variëren van opblaasbare keringen, sluisjes, stenen vloeren in plaats van parket tot variabele verzekeringspremies.”

Marnix de Vriend: “Natuurlijk moet je ook bouwen om het werkelijk hoge water tegen te houden, maar liever semipermanente flexibele oplossingen zoals de Maeslantkering, dan hoge, bordkartonnen inflexibele dijken.” Hij realiseert zich dat het ‘oude’ Nederlandse waterveiligheidsmodel niet is terug te draaien, maar vindt het niet altijd wenselijk om het verouderde systeem onversneden te exporteren.

Geen paal in de rivier

Op onze geroemde ‘governance’ valt volgens De Vriend nog wel wat af te dingen. “Sinds de Napoleontische tijd hebben we een centrale waterautoriteit. Door het bouwen van gemalen en dijken zijn we gered van verdrinking, maar het betrof hier unieke omstandigheden van de Lage Landen, die elders niet in die mate voorkomen. Het centrale systeem waarvoor we noodgedwongen hebben gekozen, is niet democratisch; burgers in Nederland hadden zeer lange tijd heel weinig te zeggen over hun rivieren. Padvinders mochten tot voor kort nog geen paal in de uiterwaarden van de rivier zetten. Het

Kierbesluit: goede reputatie onder druk

Hoewel Nederland volgens Europees recht verplicht was zijn aandeel in de afspraken over vismigratie uit te voeren, en dat had toegezegd, draaide in 2010 de situatie 180 graden: het nieuwe kabinet besloot het Kierbesluit voor de Haringvlietsluizen terug te draaien. Internationale verontwaardiging en hoon viel de Nederlanders ten deel. Minister Schultz van Haegen besloot in 2013 alsnog om de afspraak uit te voeren: in 2018 gaan de sluisen op een kier. De affaire betekende een aantasting van de reputatie van Nederland als watergidsland in Europa. In de implementatie van Europese Kaderrichtlijn Water loopt Nederland nog steeds achter op andere landen.

Marnix de Vriend: "Ik laat onze successen en waterstaatkundige hoogstandjes zien, maar ook de daarbij behorende problemen"

begint nu gelukkig snel te veranderen. Ruimte voor de Rivier blijkt een enorme impuls voor innovatieve, exportwaardige technische en ruimtelijke oplossingen en eveneens een kweekvijver voor nieuwe vormen van 'governance'. Het werkt beter als regio's zelf meer betrokken zijn bij hun waterbeheer.

Hij is ervan overtuigd dat met (Nijmeegse) oplossingen zoals 'dijk eruit, eiland erin' voor zowel waterveiligheid als economie veel is te winnen. "Dat verdien je drie keer terug." Andere veelbelovende voorbeelden zijn volgens hem 'Waalweelde' en de bypass 'Varik-Heesselt'.

Ook andere Nederlandse keuzes verdienen volgens hem niet de exportprijs. "Nederland jast zoet water in zo kort mogelijke tijd door naar de Noordzee. Ik geef de voorkeur aan combinaties van grootschalige kralensnoeren van retentie- en calamiteitenpolders. Dat is duurzamer en moderner dan het steeds verder verhogen van smalle dijken. En daarbij: als ze in Duitsland dijken bouwen, dan maken ze die nog niet zo hoog als bij ons, maar wel veel breder en sterker."

En dan het betrekken van de markt bij waterveiligheid. Op dit gebied kan Nederland volgens De Vriend leren van het buitenland. "Engeland, de VS, maar ook Azië – met de Asian Development Bank – zijn verder in het aantrekken van privaat geld voor infrastructuur. Publieke doelen kunnen in deze landen en regio's vaak met privaat geld worden gefinancierd." In nieuwe Ruimte voor de Rivierprojecten pleit hij voor meer private financiering.

Nederland is soms ouderwets in hoogwaterbeheer, maar dan zeker weer 'top of the bill' in drinkwater- en afvalwatertechnologie: onze drinkwaterbedrijven en de innovatieve watertechnologie horen wat hem betreft vooraan in de etalage. Als waarschuwing geeft hij het internationaal opererende bedrijfsleven mee niet te snel naar goed verkopende oplossingen te grijpen. "Kijk naar het totale systeem. Bouw je een dijk, dan sla je een definitieve weg in en bouw je er eigenlijk meteen vele. Pas op met het inperken van natuurlijke dynamiek. Telkens blijkt dan dat je – soms op de heel lange termijn – door de natuur om de oren wordt geslagen. Het loont om goed te luisteren naar wat de natuur én de mensen die daar wonen eigenlijk zouden willen." ◊